

Béla Tarr

Ungareren Béla Tarr er en af den slags instruktører, hvis film med års mellemrum dukker op og sætter deres markante præg på centrale filmfestivaler og derefter har vanskeligt ved at nå et publikum. Hans film er simpelthen for lange. Men det er måden de er lange på, der har gjort ham til kultinstruktør med verdensry

Béla Tarr, født i universitetsbyen Pécs i 1955, ville som 16-årig være filosof. En film, han havde optaget med sit russiske 8mm-kamera om en gruppe ungarske sigøjnerarbejdere som nægtede at tilpasse sig kommunistpartiets direktiver, hindrede imidlertid hans optagelse på universitetet. Ikke nok med det blev han derefter fængslet på grund af en anden påbegyndt 8mm-film om en arbejderfamilie, der blev evakueret fra deres hjem og derefter blev bz'ere for at få deres bolig tilbage. Tarr forekom allerede prædetermineret til at blive filminstruktør. Hans daværende tilgang til stoffet kunne minde om Rainer Werner Fassbinders 'anti-film' samt John Cassavetes', der kom tæt på den amerikanske virkelighed i nære afslørende shots med håndholdt kamera. Tarr appellerede til Béla Balázs studiet i Budapest, der fungerede som en slags statslig workshop for eksperimenterende film, om at få optaget den droppede film mere professionelt i 16mm. Studiet færdigproducerede projektet 1979 som *Family Nest (Családi tüzészek)*. Først da opgav Tarr sin akademiske karriere.

Fundet af en stil. Igennem 1980'erne udviklede han i samarbejde med samleveren Ágnes Hranitzky, der blev hans faste klipper (senere art-director og co-instruktør), monomant opmærksomhe-

den overfor mennesket i samspil med sine omgivelser. Det lykkedes ved lange gennemarbejdede og gennemkoreograferede takes, helst (men ikke ubetinget) i sort-hvid af fotografen Gábor Medvίgy, som både lod sig styre af en forud konciperet musik (Mihály Vig) samt - allervigtigst - af, at Kodak-rullen på 300 m ikke kan løbe længere end i 10 minutter og 20 sekunder. Forløbets begrænsninger sættes ikke af et forud konciperet storyboard, men ved Hranitzkys videoovervågning af alle involverede filmkameraer. Det vigtigste er, som i dogmefilmene, at få forløbet velgennemspillet og ikke opbrudt i utallige forstyrrende indklip.

Hovedværket *Sátantangó*, I 1985 udsendte forfatteren Lászlo Krasznahorkai sin genembrudsroman *Sátantangó*, hvor Ungarn er skildret som en regnfuld, afsondret landsby – en tarm i universet. Dermed fandt Tarr sit litterære alter ego, og et inspirerende samarbejde indledtes. Deres planer om at filmatisere *Sátantangó* blev opgivet, men erstattet af et mindre projekt *Damnation (Kárhozat)*, 1988). Derefter forlod Hranitzky og Tarr Ungarn for at undervise i Berlin. Da de havde fundet de nødvendige finansører i Tyskland og Frankrig, fuldførte de 1991-93 *Sátantangó* i Ungarn under store vanskeligheder - et værk på 7 timer og 20 minutter.



Sátantangó

Den blev verdens mest trøstesløse heimafilm om en landsby, der lever i permanent regnfyldt fremmedgørelse og fornedrelse med dramaturgiske højdepunkter i fortrukken desperation. Filmen indledes i regnplumret morgendæmring, hvor køerne sættes på græs, og det følger vi en spoles tid: en kvie undgår et dovent parringsforsøg, alt mens dyrene langsomt dasker afsted. Opmærksomheden fanges af en kurvestol, der står anbragt på rygningen af et stråtag. Hvorfor? Fordi den er fascinerende. Da den først skildrede gård vågner, er bonden straks igang med at bedrage naboen ved at ligge i med hans kone.

Vi når landsbyen rundt i løbet af den fortalte tids dag, og det sker med mange point of view skift, således at de samme episoder repetitivt opleves af forskellige personer – en uhørt fascinerende inert.

Alligevel har filmen en påfaldende alvidende fortæller. Man kan gå fra filmen et par timer og alligevel følge med, men mister dermed dens raffinerede, manipulerede udlægning på ca. 150 indstillinger af to separate handlingstråde som en slags dansetrin på stedet – en tango. Fire professionelle skuespillere er bærere af forløbet omgivet af et utal af autentiske landsbytosser, børn og dyr. Bæreren af den ene handlingstråd er den gamle forsumpede læge, der minutiøst holder 'orden' på omgivelserne ved beckett'ske monologer til sine utallige kladdehefter. Det kræver ekspeditioner til kroen efter frugtbrændevin. Vi følger hans ekspedition, som man nærmest måtte tro havde døden til følge. Den er kun undgået for ikke at tangere normale dramaturgiske konventioner. Bæreren af den anden tråd er en knude af

et barn, der - i en udpenslet scene - ses plage livet af en kat, hvorpå hun begår selvmord. Lægens og barnets veje krydses ved kroen, hvor størstedelen af landsbyens voksne befolkning giver sig hen i druk og forløsende tango.

Der er en vis dramaturgisk rejsning i filmens slutning, hvor man kollektivt bryder op fra landsbyen og filmen begår 'stilbrud' ved at vise himlens bimplende nådesklokker. To sjæle, een tanke, for Lars von Trier har vel næppe kendt til *Sátantangó*?

Mafilm i Ungarn har ikke været særlig interesseret i filmens distribution. Det gælder også Tarrs seneste film *Werckmeister harmoniák* – atter en filmatisering af Krasznahorkai. Den er med større professionel, international besætning (bl.a. Lars Rudolph og Hanna Schygulla). Ifølge pålidelige kilder har filmens to en halv time 39 indstillinger; en almindelig amerikansk fortællende film når altid op over 1000 takes indenfor ca. 90 minutter

Carl Nørrested

Filmografi.

- 1979 Családi tűzfeszék/Family Nest
- 1980 Szabadgyalog/Outsider
- 1984 Őszi almanach/Almanac of Fall
- 1988 Kárhozat/Damnation
- 1990 City Life (hollandsk episodisk kollektivfilm)
- 1994 Sátantangó
- 2000 Werckmeister harmóniák/Werckmeister Harmonies.